

použit RTK GNSS přístroj South-Instrument S-82. Surová data byla zpracována za pomoci softwaru GPR Slice (Geophysical Archaeometry Laboratory), kde na ně byly aplikovány základní a standardně doporučené filtry (Time-Zero Removal, Band-pass filter, Background Removal, Hilbert Transform).

V místech porostových příznaků se podařilo GPR prospekci potvrdit pozůstatky zděné stavby, kterou lze bezpečně interpretovat jako jednolodní kostel (obr. 84: C, D). Identifikovaná zdiva o šířce cca 1 m se poprvé projevují od hloubky cca 0,6–0,7 m pod povrchem dnešního terénu. Oproti satelitním snímkům je v naměřených datech zřetelně vidět i protáhlé, cca 6 m dlouhé a necelých 5 m široké kněžiště, které je na východní straně nejspíše opatřeno polygonálním uzávěrem. Uvnitř lodi kostela jsou od hloubky cca 0,5 m patrná místa se zvýšenou odrazivostí elektromagnetického signálu. Může se jednat buď o projev pozůstatků podlahy kostela, destrukční vrstvu spadlých zdív či o vrstvu propadlé střešní krytiny – výše zmíněných prejzů.

Na základě písemných pramenů a zejména díky objeveným základům středověkého kostela můžeme lokalitu ztotožnit se zaniklou středověkou vsí Vrahovice, která je předchůdcem dnešní obce Pravice, založené později ve vyšší poloze asi 1 km severněji. V písemných pramenech je farní kostel v Pravicích nepřímým doložen k roku 1222 (CDB II, 227, č. 236), kdy v roli svědka vystupuje farář Sifrid z Vrahovic. Naposledy je kostel písemně zmíněn v roce 1539 (ZDB XXVI, č. 49). Tehdy chátrající kostel svatého Jana stojící v mokřinách mezi rybníky získal od louckého opata Jan z Pernštejna, který v té době budoval soustavu rybníků v údolí Jevišovky. Osud středověké sakrální stavby se záhy završil, neboť Jan z Pernštejna zde založil rybník, podle patrocinia zaniklého kostela nazvaný Svatojánský (Hurt 1965, 191).

Ve starší literatuře se pro tuto lokalitu objevuje název zaniklé vsi Johannesdorf/Johannesstadt (např. Nekuda 1961, 145). Toto pojmenování vycházelo právě z názvu rybníka, německy Johannernteich. Tento název pak přejímali další badatelé i s českou variantou Janov až doposud (Stejskal 2017, 313; Fousek 2020, 15).

Literatura

- AMČR:** Záznam M-202300130-N01665 [cit. 2024-10-23]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://amcr.aiscr.cz/pas/detail/M-202300130-N01665>.
- Bálek, M. 1993:** Výsledky leteckého snímkování na Moravě v letech 1990 až 1991. *Přehled výzkumů* 1991, 95–98.
- Bálek, M. 1997:** Výsledky leteckého snímkování na Moravě. *Přehled výzkumů* 1993–1994, 307–311.
- CDB:** *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I–VI. (805–1283)*. Eds. G. Friedrich, Z. Kristen, J. Šebánek, S. Dušková, Z. Sviták, H. Krmičková, J. Krejčíková, J. Nechutová. Praha, 1904–2006.
- Fousek, M. 2020:** *Hrušovany nad Jevišovkou. Od dávné minulosti po současnost*. Břeclav: Petr Brázda, Hrušovany nad Jevišovkou.
- Hurt, R. 1965:** Hrušovanské rybníky. *Vlastivědný věstník moravský* XVII(2), 182–199.
- Nekuda, V. 1961:** *Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu*. Brno: Krajské nakladatelství.
- Stejskal, J. 2017:** *Kapitoly z dějin Hrušovany nad Jevišovkou*. Hrušovany nad Jevišovkou: Vlastní vydání.
- ZDB XV–XXVIII:** *Moravské zemské desky II. 1480–1566. Kraj brněnský*. Ed. T. Kalina. Praha 1950.

Summary

In November 2023, a geophysical survey was conducted at the site of a deserted medieval church located in the northernmost part of the cadastral area of the village of Šanov (Šanov nad Jevišovkou cadastral area, Znojmo District). The survey was prompted by newly discovered crop marks observed on Google Maps satellite

images from 2021 (Fig. 84). The site has been known since 1991 when it was identified by an aerial survey conducted by Miroslav Bálek. Collections of artefacts obtained through fieldwalking surveys revealed intensive settlement activities from prehistory through the high medieval period. Based on these findings, it can be inferred that a medieval village existed in the area from the 13th to the 15th century. The exploratory geophysical survey confirmed the remains of a single-nave church with a chancel and possibly a polygonal closure (Fig. 84). The identified masonry is situated approximately 0.6 to 0.7 m below the current ground level. Areas with increased signal reflectivity indicate remnants of flooring, layers of destroyed masonry or remnants of roof coverings. Based on archaeological and historical sources, the site can be identified as the deserted medieval village of Vrahovice, the predecessor of the present-day village of Pravice. The parish church in Pravice is documented as early as 1222, with its last mention in 1539, when it was described as dilapidated.

Bronislav Gruna, Zdeněk Omelka, Michal Vágner

Šanov (k. ú. Šanov nad Jevišovkou, okr. Znojmo) „Doliny“.

Středověk. Sídliště, vesnice/městečko. Průzkum detektorem kovu.

Uložení nálezů: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.8332392N, 16.3615392E

Během detektorové prospekce, která proběhla v prosinci 2023 jako součást dlouhodobého výzkumu zaniklé vsi Vrahovice (viz zpráva Šanov výše), byl na povrchu ornice nalezen fragment kamenného žernovu (obr. 85). Rozměry zlomku jsou 34 × 20 cm, výška 4–5 cm, váha 4,8 kg. Venkovní průměr žernovu je cca 50 cm, průměr kruhového středového otvoru je 5 cm. Běhoun je konvexně konkávního profilu, zužující se k vnitřnímu otvoru, na němž nejsou patrné jamky ani drážka pro papřici (AMČRa). Materiálem je jemnozrnný arkózový pískovec, tvořený křemeny, zčásti živci a šupinami slíd, pravděpodobně muskovitu. Surovina může být místní proveniencí (Tasovice) a jeví znaky přepálení (za určení děkují Tereze Pavelkové z Jihomoravského muzea ve Znojmě, p. o.).

Středověké osídlení se nachází na polykulturní lokalitě (na povrchu se kromě středověkého materiálu vyskytuje keramika z doby bronzové, laténské a římské). Žernov lze předběžně zařadit do středověku, s hojným výskytem v RS3–RS4, nejpozději však do počátku 14. století (Černohorský 1957, 504; Beranová 1975, 25). Během dosavadních detektorových prospekci nebyl získán k nálezů žádný chronologicky současný kovový materiál, raně středověké osídlení je doloženo četným výskytem středo- a mladohradištní keramiky (AMČRb). Pro raně středověké období je pozornost věnována spíše žernovům ze svorových surovin (nově Hlavica et al. 2023). V kontextu starší, mladohradištní fáze zaniklé středověké vesnice byly žernovy nalezeny např. při výzkumu zaniklých Narvic, Pohořelice-Klásterka. Jednalo se během vyhotovený z droby s venkovním průměrem 44–46,7 cm, výškou 6,5 cm a otvorem 6–7 cm a o ležák s venkovním průměrem 50 cm, výškou 5 cm a otvorem 4,5 × 3,5 cm; materiálem je červená arkóza (Unger a kol. 1980, 33, tab. IV: 2).

Vzhledem k polykulturnímu charakteru lokality je nutno podotknout, že během vyšetření bez jamek pro papřici se vyskytují již v době laténské a římské (Beranová 1980, 209), charakterem lokality tedy nelze zcela vyloučit ani původ fragmentu rotačního mlýnku z doby římské (srov. Halama, Zeman 2009).

Obr. 85. Šanov. Fragment zřejmě raně středověkého žernovu. Foto a kresba Z. Omelka.

Fig. 85. Šanov. Fragment of a possibly early medieval millstone. Photo and drawing by Z. Omelka.

Literatura

AMČRa: Záznam M-202300130-N01664 [cit. 2024-10-23]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://amcr.aiscr.cz/pas/detail/M-202300130-N01664>.

AMČRb: Záznam M-202105907-N00890 [cit. 2024-10-23]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://amcr.aiscr.cz/pas/detail/M-202105907-N00890>.

Beranová, M. 1975: *Zemědělská výroba v 11./14. století na území Československa*. Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně III(1). Praha: Academia.

Beranová, M. 1980: *Zemědělství starých Slovanů*. Praha: Academia.

Černohorský, K. 1957: Žernovy v hospodářsko-společenském vývoji časněho středověku. *Památky archeologické* XLVIII(2), 495–548.

Halama, J., Zeman, T. 2009: Nálezy žernovů z kontextů doby římské v Čechách a na Moravě. In: M. Karwowski, E. Droberjar (eds.): *Archeologia Barbarzyńców 2008. Powiązania i kontakty w świecie barbarzyńskim. Materiały z IV Protohistorycznej Konferencji Sanok, 13-17 października 2008*. Collectio Archaeologica Ressoiviensis XIII. Rzeszów: Mitel, 479–530.

Hlavica, M., Přichystal, A., Gadas, P. 2023: Svorové ruly z Čučic. Zdroj raně středověkých žernovů na Moravě. *Archeologia technica* 34, 56–65.

Unger, J. a kol. 1980: *Pohořelice-Klásterka. Pravěké sídliště, slovanská osada a zaniklá středověká ves*. Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně VIII(2). Brno: Academia.

Summary

A fragment of a possibly early medieval millstone was found during a metal detector survey in the area of the deserted medieval village of Vrahovice (Šanov cadastral area, Znojmo District). The raw material is arkose sandstone and the total diameter of the original artefact is 50 cm (Fig. 85). However, the multi-period nature of the archaeological site does not exclude the possibility of dating it to the Roman era.

Zdeněk Omelka

Tišnov (okr. Brno-venkov)

Ul. Brněnská, parc. č. 2808.

Vrcholný středověk – novověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.3475728N, 16.4239597E

V zimních měsících roku 2023 proběhl v Tišnově na ulici Brněnská záchranný archeologický výzkum, jehož předmětem se stala parcela č. 2808, na které byl postaven nový polyfunkční dům. Výzkum proběhl ve dvou etapách. V první došlo k mechanizované skrývce nadložních uloženin v zadní části parcely, kde bylo možné realizovat plošný výzkum (obr. 86). Počet identifikovaných terénních situací byl relativně nízký. Zachyceny byly pouze dvě větší raně novověké jámy s nepravidelně mísovitým dnem a série třinácti kulových jam, které byly na základě sporadických nálezů vrcholně středověké keramiky patrně součástí hospodářského

Obr. 86. Tišnov. Pohled na zadní část zkoumané plochy. Foto J. Bartík.

Fig. 86. Tišnov. View of the rear part of the excavated area. Photo by J. Bartík.